

СТРАТЕГІЯ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ НАВИЧОК ПИСЬМОВОГО МОВЛЕННЯ ТА ЧИТАННЯ ОРИГІНАЛЬНОГО ТЕКСТУ У КУРСІ ВИВЧЕННЯ ДІЛОВОЇ РОСІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ ІНОЗЕМЦЯМИ

Дана стаття має своєю метою висвітлити основні підходи до вдосконалення методичних стратегій та прийомів викладання ділової російської та української мов іноземним студентам в умовах наявності невеликої кількості аудиторних годин (40). Акцент робиться на такі складові комунікативної компетенції як уміння читати, аналізувати автентичні тексти, складати письмові повідомлення та документи. У статті підкреслюється можливість виходу через читання і письмо на усну комунікацію, наводиться алгоритм роботи викладача у цьому напрямку.

Ключові слова: глобалізація, інтеграція, читання, письмове мовлення, компетенція.

This article deals with the main methodical strategies used in the course of teaching foreign students Business Ukrainian and Russian. The specificity of the process is explained by time constraints (40 classroom hours). Emphasis is made on such constituents of the communicative competence as skills of reading and analysis of the original texts, writing, preparing of the business documents and working with them. The article also suggests the methodical algorithm of using reading and writing for developing oral communication skills.

Key words: globalization, integration, reading, written speech, competence.

Данная статья имеет своей целью осветить основные подходы к совершенствованию методических стратегий и приемов преподавания делового русского и украинского языков иностранным студентам в условиях наличия небольшие количества аудиторных часов (40). Акцент делается на такие составляющие коммуникативной компетенции как умение читать, анализировать автентични тексти, составлять письменные сообщения и документы. В статье подчеркивается возможность выхода через чтение и письмо на устную коммуникацию, приводится алгоритм работы преподавателя в этом направлении.

Ключевые слова: глобализация, интеграция, чтение, письменная речь, компетенция.

Процес глобалізації, що охопив на сучасному етапі всю світову спільноту, призвів до формування нових пріоритетів у сферах політики, економіки, культури та освіти. Система освіти України при-

стосується до нових потреб тих, хто навчається, приймаючи до уваги всі зміни, що відбуваються у культурному та інформаційному просторах. Великого значення набуває на сучасному етапі мовна освіта, особливо мовна освіта іноземців, бо, саме завдяки мові, можна отримати вищу освіту в Україні за обраним фахом, а у подальшому опиратись на вивчені мови у своїй роботі. Сьогодні педагогічна наука розробляє таку концепцію мовної освіти, яка б охоплювала всі аксіологічні, професійні та комунікативні потреби студентів.

У курсі викладання російської та української мов іноземним студентам гуманітарних спеціальностей відведено місце для такого тематичного блоку як «Ділова мова». Треба зазначити, що ця тематика викликає зацікавленість у зазначеного контингенту студентів. Завданням даного мовного курсу є вдосконалення комунікативної компетенції майбутніх спеціалістів, а саме розвиток навичок усного та письмового спілкування у сфері ділової комунікації. Однією із засад формування комунікативної компетенції є спроможність сприймати інформацію на іноземній мові, аналізувати її та включати у процес комунікації. У даному аспекті треба підкреслити, що зазначене стає можливим як у ході усного, так і письмового спілкування. Не останнє значення у цьому процесі має ступінь сформованості навичок читання.

Щодо ролі читання у діловій комунікації, то вона потребує уміння працювати з літературою за фахом, з джерелами інформації з економіки, політики, соціології, здобувати необхідну інформацію з іноземних газет та журналів, володіти навичками аудіювання, вільного усного та письмового спілкування. Таким чином, об'єктивно постає питання про необхідність внесення змін у програми з вивчення іноземних мов в ВНЗ, вони спрямовуються на прагматичні потреби майбутніх фахівців, стають більш професійно орієнтованими. Сьогодні вони базуються на компетентнісному підході, який передбачає розвиток таких компетенцій, як лінгвістична, мовленнєва, соціально-політична, інформаційна, соціокультурна, загальноосвітня [2, с. 32].

Однією з найсуттєвіших умов формування зазначених вище компетенцій є читання. Саме графічно зафіксований текст в умовах немовного середовища стає для людини найбільш доступним засобом знайомства з лінгвістичними та екстралінгвістичними реаліями іншомовного суспільства. Процес навчання читанню автентичних текстів неодноразово розглядався в педагогічній науці та в методиці викладання іноземних мов [1 – 7]: висвітлювався психологічний аспект цього процесу [3, с. 12-17 ; 4, с. 105], окреслювались шляхи його удосконалення та оптимізації [1, с. 28 ; 2, с. 23-24]. Метою нашого дослідження є визначення найбільш ефективних та відповідних конкретній меті навчання методів формування навичок читання оригінального тексту із сфери ділової комунікації на заняттях з російської та української мов як іноземних у ВНЗ України. У пропонованій статті наводяться висновки стосовно навчального типу читання.

Щодо навичок читання неадаптованого тексту, то вони є предметом уваги викладачів з перших занять з іноземної мови. Визначення самого поняття *читання* дає змогу окреслити шляхи вирішення проблеми розвитку умінь, необхідних для виконання цього процесу. Під читанням ми розуміємо процес рецепції графічно зафіксованого тексту, результатом якої є створення смислів, обумовлених лінгвістичною та екстралінгвістичною компетенціями особистості. Для того, щоб процес читання був результативним, читач повинен адекватно інтерпретувати смисли, закодовані в тексті автором, для цього повинні збігатися їх лінгвістична та екстралінгвістична компетенції, що виявляються у зазначеному відрізку мовлення. Проблема полягає в тому, щоб довести лінгвістичні та екстралінгвістичні компетенції читача до такого рівня, щоб він зрозумів задум автора тексту.

Аналіз спеціальної літератури та експериментальні дослідження дають змогу дійти таких висновків щодо шляхів вирішення зазначеної вище проблеми:

1. Варіативність граматичних конструкцій, лексичних одиниць є лімітованою у вузькоспеціальному тексті. Це дає змогу поступово звести зону незнань студента у сфері лінгвістичних та екстралінгвістичних реалій ділового спілкування до мінімуму.

2. В умовах дуже обмеженої кількості аудиторних годин, відведених на вивчення ділової української та російської мови у ВНЗ (до 40 годин), існує можливість оптимізувати та інтенсифікувати процес навчання читання оригінального тексту. Час на засвоєння тексту в 5000 знаків скорочувався вдвічі за рахунок таких прийомів:

- а) складання *передтекстового поабзацного коментаря*. Виходячи з положення про те, що навчальне читання потребує максимально повного та точного розуміння інформації, що міститься в тексті, а також її критичного переосмислення, уявляється необхідним навести повний граматичний

опис тексту, лінгвокраєзнавчі пояснення, пояснення економічних понять, переклад складних для розуміння словосполучень, фразеологічних єдностей, термінів, щоб максимально полегшити роботу студентів. Усі зазначені пояснення доцільно розташовувати в тексті перед кожним наступним абзацем у вигляді передтекстового поабзацного коментаря;

б) *використання післятекстових вправ для активізації розуміння нового матеріалу*. Найбільш ефективними післятекстовими вправами, що сприяють активізації знань лексики, виявились такі: пошук відповідних еквівалентів у рідній та іноземній мовах, переклад речень з активною лексикою з іноземної мови на рідну і навпаки, підбір правильного перекладу (визначення) певного терміна, використання активного словника у власних повідомленнях за тематикою тексту. Наступні вправи здаються найбільш ефективними для засвоєння граматичних конструкцій: знайдіть у тексті речення, що мають зазначене граматичне явище, перекладіть їх на рідну мову. Складіть свої власні речення із зазначеною граматичною конструкцією. Допоміжні вправи та вправи на розкриття дужок. У нашому випадку замість рідної мови використовується мова-посередник – англійська ;

в) серед виконаних *вправ на пошук необхідної інформації* найбільш продуктивними виявились такі: випишіть з тексту слова та словосполучення, що відповідають ключовим поняттям тексту, складіть план тексту; поставте якомога більше запитань до тексту, сукупність відповідей які будуть представляти собою короткий переказ тексту, знайдіть серед своїх питань такі, що є найважливішими для розкриття проблематики тексту;

г) робота з навчального типу читання оригінального тексту завершується *складанням доповіді* за тематикою тексту з використанням активної лексики та граматики.

Таким чином, навчальне читання оригінального тексту ділового спрямування на заняттях з ділової української та російської мов як іноземних у ВНЗ є однією із складових комунікативної компетенції майбутнього фахівця і водночас однією з найсуттєвіших умов формування таких компетенцій, як лінгвістична, мовленнєва, соціально-політична, інформаційна, соціокультурна, загальноосвітня. Процес формування навичок навчального читання оригінального економічного тексту може бути оптимізовано за рахунок лінгвокраєзнавчих, лінгвістичних та економічних тлумачних передтекстових поабзацних коментарів та інтенсифіковано за допомогою вправ, складених згідно з алгоритмом активізації.

Для формування навичок письмового ділового мовлення, як показує наш досвід,результативним є застосування таких трьох груп вправ: 1) вправ для навчання складання письмової доповіді; 2) вправ для роботи із друкованим текстом; 3) вправ, котрі мають результат на процес читання й націлюють на вихід на аудіювання та усне спілкування: дайте письмову відповідь на запропоновані запитання, розкрийте дужки в реченні, вставте слова, словосполучення та елементи речень у пропуски, об'єднайте роз'єднані репліки діалогу та речення, запишіть у формі єдиного, логічного тексту.

Щодо навчання письму та орфографії, то ця навичка може тренуватися за допомогою наступних завдань: випишіть із тексту слова, що позначають дію, указують не конкретні та абстрактні поняття, виділіть у тексті та випишіть незнайомі терміни, дайте їх пояснення, виправте помилки у орфограмах, трансформуйте письмово слова та речення із однієї форми в іншу згідно із зразком або правилом, вирішіть кросворд, напишіть диктант або диктант-переклад.

Необхідно також зупинитись на особливостях роботи над письмово-мовленнєвими вправами на основі роботи із друкованим текстом. Ці вправи мають виконуватись на другому етапі роботи над темою, після опрацювання інтродуктивних вправ, вони мають своєю метою активізацію пропонованого нового матеріалу. До них можна віднести наступні завдання:

- Випишіть із тексту речення із ключовими словами, що розкривають тему (розкривають сюжет).–
- Дайте назву абзацам тексту.
- Складіть тези до кожної смислової частини тексту.
- Складіть письмове висловлювання – роздум відносно змісту тексту, враховуючи характер адресата.
- Знайдіть у тексті інформацію для цільового письмового повідомлення.
- Підготуйте тематичне або проблемне повідомлення у письмовій формі для подальшого усного обговорювання у ситуації публічного спілкування.
- Складіть реферат тексту.
- Зробіть анотацію тексту.

- Підготуйте план-конспект усної доповіді.
- Згідно із планом усної доповіді складіть конспект (тези), використовуючи конкретний текст або добірку текстів за конкретною темою або проблемою.

Стосовно останнього (10) завдання необхідно зазначити, що дослідник із питань навчання англomовного академічного письма Р. І. М'ясоїд пропонує наступну схему роботи над тезами доповіді: 1) опрацювання теоретичного та ілюстративного матеріалу; 2) аналіз особливостей структурних компонентів, вправ; 3) написання тез доповіді за темою власного дослідження. Даний алгоритм, на нашу думку, можна застосувати як при написанні тез доповіді наукової конференції, так і при складанні тез доповіді за темою того чи іншого заняття [цит. за: 4, с. 106].

Особливу увагу хотілося б приділити розробці вправ для навчання написання побутових та ділових листів, складанню ділової документації. Для оволодіння такими вміннями необхідно перш за все ознайомитись із оригінальними текстами, проаналізувати їх за змістом та виділити їх лінгвістичні особливості. Окремо визначити суттєві кліше, вивчити їх. Оволодіти схемою логічної побудови листа або документу. Останнім етапом має бути складання свого власного тексту відповідного спрямування.

Таким чином, у ході викладання ділової української та російської мов іноземним студентам робота із оригінальними текстами має плануватися за таким алгоритмом, щоб вона сприяла розвитку певних компетенцій: лінгвістичної, мовленнєвої, соціально-політичної, інформаційної, соціокультурної, загальноосвітньої [2, с. 32]. Автентичний текст також може слугувати джерелом та базою для формування навичок письмового мовлення.

Список використаних джерел

1. Гальскова Н. Н. Современная методика обучения иностранным языкам. – М.: АРТИ-ГЛОССА, 2000. – 165 с.
2. Голубенко Л. Н., Панченко М. А., Коляда В. П. Обновление целей преподавания иностранных языков в XXI ст. // Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції з питань методики викладання іноземних мов пам'яті проф. В. Л. Скалкіна, 15-16 лютого 2007 року. – Одеса, 2007. – С. 23–34.
3. Клычникова З. И. Психологические особенности обучения чтению на иностранном языке. – 2-е изд. – М., 1983. – 126 с.
4. Муха Л. С. Психологический аспект процесса обучения англоязычному чтению // Наукові записки міжнародного гуманітарного університету. – Одеса, 2007. – № 6. – С. 105–108.